

Katsauksia

Martti Airila †

Viime toukokuun 22 päivänä samui suomen kielen hartaan vaalijan, tutkijan ja opettajan, professori Martti Airilan elämä pitkällisen sairauden jälkeen.

Martti Airila syntyi maaliskuun 7 päivänä 1878 papin poikana Ilmajoella. Ylioppilaaksi hän tuli 1896 ja suoritti fil.kand.-tutkinnon 1900. Kolmekymmentä vuotta hän sitten toimi pedagogina. Opetettuaan pari vuotta ruotsia Kokkolan suomalaisessa yhteiskoulussa Airila tuli Jyväskylän seminaarin suomen kielen lehtoriksi 1906. Tästä virasta hän 1924 siirtyi kansakoulujen tarkastajaksi Helsingin piiriin. Kouluneuvoksena hän oli 1930—34.

Koulutyön ohessa Airila jo vuosisadan alkuvuosina tutki Tornion ja Länsipohjan murteita. Näistä töistä kypsyi sitten väitöskirja, ja fil.lisensiaatiksi hän tuli 1912 (fil.tohtoriksi 1923). Pian Helsinkiin siirtymisensä jälkeen hän aloitti myös yliopistollisen opetustoimintansa, sillä 1925 hänet nimitettiin suomen kielen dosentiksi Helsingin yliopistoon. Kun suomen kielen apulaisen virka tuli vapaaksi E. A. Tunkelon saatua henkilökohtaisen ylimääräisen professorin viran, Airila nimitettiin apulaiseksi 1934, mitä virkaa hän hoitikin eläkkeelle siirtymisensä asti 1945. V. 1942 hänelle suotiin professorin arvonimi.

Airilan muista toimista on ennen muita mainittava hänen työskentelynsä Nykysuomen sanakirjan päätoimittajana. Kun suuren nykykielen sanakirjan toimittamishanke, jonka itse eduskunta oli pannut vireille, tuli

1929 käytännöllisen toteuttamisen asenteelle, Airila joutui heti työhön mukaan ja sitä tietä sanakirjan ensimmäiseksi päätoimittajaksi. Hänen johdollaan kerättiin sitten valtaosa sanakirjan mahtavaa aineskokoelmaa. Hän on myös hahmotellut pääosaltaan ne periaatteet, joita sanakirjaa toimitettaessa ja sen sanartikkeleita seipittäessä on noudatettu ja yhä noudatetaan. Siinä ilmenviä probleemeja hän pohtii Virittäjässä ilmestyneessä artikkelissa »Toimitusteknillisiä ja muita ongelmia sanakirjatyössä». Päätoimittajana hän oli v:een 1938. — Lisäksi on mainittava, että Airila oli Virittäjän päätoimittajana 1901—1903.

Varhain Airila aloitti julkaisutoimintansa. Jo v. 1902 ilmestyivät ensimmäiset kirjoitelmat Virittäjän palstoille. V. 1905 tuli julkaisuuteen Kristoffer-kuninkaan maanlain suomennos, joka ilmestyi »Suomen kielen muistomerkkien» II, 1 osana. Täydennysosan (II, 2), joka sisältää toisintotekstit, hän julkaisi 1930. Työ, joka edellytti vaivalloista seurlontaa, oli suoritettu suurella tarkkuudella.

Airilan väitöskirja »Äännehistoriallinen tutkimus Tornion murteesta» (v. 1912) perustuu tekijän itsensä keräämään laajaan ja luotettavaan aineistoon. Tämä teos on tunnettu siitä, että siinä tiettävästi ainoan keran suomen kielen tutkimuksen historiassa on sovellettu ascendenttista esitystapaa. Yliopistollisena opinnäytteenä syntynyt tutkimus »Äännehistoriallinen tutkimus Herra Martin maanlainsuomennoksen kielestä» il-



mestyi väitöskirjan jälkeen v. 1914. Airilan myöhemmistä tämän alan tutkielmista lienee eniten huomiota herättänyt hänen artikkelinsa »Die Diphthonge *uo üö, ie* in der hauptbetonten Silbe im Finnischen und in den nächstverwandten Sprachen» (FUF 27); samaa asiaa käsittelee myös »Pääpainollisen tavun *uo, üö, ie* kantasuomessa» (Vir. 1946).

Kielitieteen yleiset kysymykset ovat Airilaa paljon kiinnostaneet. Mielellään hän on luennoinut kielitieteen periaateopista. E. N. Setälälle omistetussa juhlakirjassa (SUST 52) ilmestynyt artikkeli »Kielellisten ilmiöiden perustelemisesta» sisältää uudenlaatuisia teräviä huomioita suomen partiaalisesta subjektista. Näi-

den yleisten harrastusten näkyvänä hedelmänä ilmestyi teos »Johdatusta kielen teoriaan», joka ehti muodostua kolmiosaiseksi. V. 1940 julki-suuteen tullut I osa käsittelee merkitysooppia. Sen pääansio on sen runsaassa esimerkkiaineistossa, joka on ammennettu etenkin suomesta, mutta myös virosta ja unkarista. Toinen, kuusi vuotta myöhemmin painettu osa on omistettu äänne muutosten ja niiden sukuisten ilmiöiden selvitteilylle. Vuonna 1952 ilmestynyt III osa käsittelee vaikeaa sanaluokkien probleemia mielenkiintoisella tavalla. Se sisältää uuden ehdotuksen sanaluokkasysteemiksi, johon varsinkin Erik Ahlmanin ansiokas adverbeja koskeva tutkimus (Vir. 1933, Studia Fennica III) on antanut virikkeitä.

Kielen viljely ja oikeakielisuus kiinnosti sekä nuorta että vanhenevaa Airilaa. Tälle alalle kuuluvat hänen niin ensimmäinen kuin viimeinenkin Virittäjän-kirjoitelmansa. Tämän harrastuksen tuloksena on syntynyt mm. joukko kielioppeja kansa- ja oppikouluja varten. Suppeudessaan erityisen naseva on hänen »Suomen kielen lauseoppinsa». Vierasperäisten sanojen oikeinkirjoituksen vakiinnuttamisessa Airilalla on suuret ansiot. Tätä kysymystä hän ensi kertaa käsittelee jo v. 1903 Virittäjän palstoilla. Ja viimeksi 1945 ilmestyi uusin painos hänen ohjekirjaansa »Vierasperäiset sanat».

PAAVO SIRO

Martti Airila (* 7. 3. 1878 † 22. 5. 1953)

Le 24 mai 1953 s'éteignit, après une longue maladie, le professeur Martti Airila, connu pour ses recherches vouées à l'étude de la langue finnoise.

Durant une vingtaine d'années, Martti Airila remplit les fonctions de lecteur de

finnois à l'école normale de Jyväskylä. Plus tard il fut nommé conseiller de l'enseignement et, en 1934, professeur adjoint de finnois à l'Université de Helsinki. Il prit sa retraite en 1945.

La production scientifique de Airila

comprend des recherches sur l'histoire des phonèmes et sur la syntaxe du finnois aussi bien que sur les principes de la linguistique. Nous mentionnons son étude phonétique sur le parler de Tornio (1912), des études portant successivement sur la phonétique de la traduction ancienne d'une loi (1914), sur la motivation des phénomènes linguistiques (MSFOu 52, 1924), enfin »Johdatusta kielen teoriaan»,

'Introduction à la théorie de la langue' I—III (1940, 1946, 1952).

Le professeur Airila s'intéressait aussi à la correction du langage; dans ce domaine, il a publié plusieurs articles, dont quelques-uns ont paru dans »Virittäjä». Sa grammaire et sa syntaxe du finnois ont été souvent réimprimées, ce qui prouve le succès qu'elles ont eu comme livres de classe.

PAAVO SIRO